הלכה · משנה תורה · מפרשים · ברכת אברהם · ספר זמנים

ברכת אברהם על משנה תורה, הלכות שבת

רבנו אברהם בן הרמב"ם

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברכת אברהם על משנה תורה, הלכות שבת

רבנו אברהם בן הרמב"ם

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברכת-אברהם-על-משנה-תורה-הלכות-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ה 4
פרק ח 14
הלכה ז 14
פרק יב 17
הלכה ב 17
פרק יד 19
הלכה א 19
פרק טז 21
הלכה ח 21
פרק יז 22
הלכה ט 22
פרק יט 24
הלכה ד 24
פרק כד 26
הלכה י 26
פרק כז 28
הלכה ב 28

פרק א

הלכה ה

שאלה אמר הרב ז"ל **דברים המותרין בעשייתן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה אם לא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר כיצד גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת וכו'**. נפקא מינה שלא התיר דבר שאין מתכוין אלא אם כן תהא עשיית המלאכה ספק אפשר שתעשה ואפשר שלא תעשה אבל אם אי אפשר שלא תעשה אסור ולפיכך חזר ואמר עשה מעשה ונעשתה בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אע"פ שלא נתכוין לה חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה המלאכה כיצד הרי שצריך לראש עוף וכו'. ורואה אני בעניות דעתי דמאי דקא קרי ליה פסיק רישיה ולא ימות נמי היינו דבר שאין מתכוין שמותר דהא כמה דוכתא אשכחן שודאי תעשה המלאכה והתיר ר' שמעון לכתחלה תא שמע מהא דתניא פורשין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת וכו' ובלבד שלא יתכון לצוד והא הכא דודאי מיתציד וקא קרי ליה דבר שאין מתכון והתיר ר' שמעון לכתחלה ולוקמא לה כר' יהודה אלא שדדחקינן ואוקימנה כגון דשביק רווחא כדי שלא תהא צודה כל עיקר שמע מינה דר' שמעון מתיר ואע"ג דלא שביק רווחא וכן נמי מהא דאיתמר הנאה הבאה לאדם בעל כרחו בלישנא קמא אמרינן לא אפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי ובלישנא בתרא אמרינן אפשר ולא קא מיכוין היינו פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון לא אפשר ולא קא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דשרי והיינו דקא מותבינן על ר' ירמיה רבה בפרק במה מדליקין אימור דאמר ר' שמעון בגדולים דלא אפשר בקטנים דאפשר מי אמר ואותיבה רבא מהא דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכונו וכו' והא הכא דאפשר למעבד כצנועין ואפילו הכי כיון דלא מיכוין קא שרי ר' שמעון לכתחלה שמעינן מינה דמלתא ודאית כגון לבישת כלאים ודכותה גרירת מטה שודאי קא לבוש כלאים ודאי עושה חריץ כיון שאין כוונתו לכך מותר ומינה תשמע שהנאה הבאה לו בעל כרחו דלאו ספיקא היא אלא ודאי יודע הוא שיהנה כיון דלא קא מיכוין שרי וכדאמרינן לענין המבריח מן המכס לא ילבש כלאים על גבי עשרה כלים ואפילו להבריח מן המכס ר' שמעון בן יהודה אמר משום ר' שמעון מותר להבריח מן המכס ואמרינן עלה בשלמא לענין כלאים בהא פליגי דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור והכא דליכא ספיקא אלא ודאי קא לביש וקא שרי ר' שמעון לכתחלה

ועוד נמי דתנן בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה וחכמים אומרים מקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו ר'

שמעון אומר יקיז אע"פ שעושה בו מום ועוד מהא דתנן ר' יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ ותולש ואמר רב הלכה כר' יוסי בן המשולם וקיי"ל דסבר ר' יוסי בן המשולם דתולש ואע"פ שאסור בגיזה מותר משום דהוה ליה דבר שאין כוונתו אלא לגלות מקום לסכין וכנגדו ביום טוב מותר והכא דודאי גוזז הוא כיון דלא מיכוין לגזיזה מותר בין בבכור בין ביום טוב וכן נמי אע"ג דקיי"ל דפרת חטאת נפסלת בגיזה ועבודה תנן שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזזן במספרים ואינו חושש ואוקימנא טעמא משום דקסבר דבר שאין מתכוין מותר והאי לאו לגיזה קא מיכוין ואע"פ שגוזז ודאי מותר ועוד תנן הכניסה לרבקה ודשה כשרה כיון דלא נתכוין לדישה אע"פ שאי אפשר שלא תדוש דבר שאין מתכוין הוא ומותר

ועוד קשיא מהא דתנן נזיר חופף ומפספס משום דדבר שאין מתכוין הוא וטעמא דאינו סורק שכל הסורק להשיר נימין המדולדלין הוא מתכוין (ואוכל) [ואי כל] ודאי אסור הוא אע"פ שאין מתכוין להשיר הנימין דהא אי אפשר שלא להשיר ואמאי קא מוקמי ליה במתכוין אלא שמע מינה סורק לא איתסר אלא משום כוונתו אבל חופף ומפספס אע"פ שודאי משיר כיון שאין כוונתו לכך מותר ולא תיקשי לך דהא דאסר וברדא דשרי התם לאו משום נשירת שער קא נגעי בה אלא משום מוקצה כעיקר שמעתא דהתם וכן נמי מהא דתנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצת מותר לטלטלה ואם לאו אסור והא הכא דודאי מחתה בגחלים הוא וכיון דלא קא מכוין מותר לכתחלה ולא אסרינן היכא דאין מקצתה מגולה אלא משום טלטול מוקצה ור' אלעזר בן תדאי מתיר בכוש אע"פ שהיא ננערת ולא חישינן משום חיתוי בגחלים דדבר שאין מתכוין הוא וכן נמי מהא דאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת משום דיונק מן הקרקע הוא כדקא מדמינן ליה לקמן לפרפיסא ואמרינן בפרפיסא היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מחייב משום תולש וכיון שהמקנח בו אינו מתכוין לתלישתו אע"פ שתולשו ודאי מותר וכן נמי מהא דתנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרת ואם לבהמה כמלא פי גדי ואם להסיק כדי לבשל ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא ואקשינן אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ואסיקנה כגון דעבד בארעא דלאו דידיה כי היכא דלא ליהוי פסיק רישיה ואי בספק דיליה ואי בספק ודאי תליא מילתא מאי אהני בארעא דלאו דידיה הא ודאי נתיפת קרקע חבירו ועדיין לא נפקא מתורת וודאי דהוא פסיק רישיה ולא ימות לפי סברתו ז"ל

אלא שמע מינה דלאו בספק ודאי תליא מלתא דדבר שאין מתכוין ופסיק רישיה ולא

ימות אלא אע"ג דודאי תעשה המלאכה שלא נתכוין לכתחלה בכל היינו דאמרינן הלכך כל מה שפסק בו בודאי זה שהוא חייב חטאת מותר הוא לכתחלה ולא עוד אלא אפילו פסיק רישיה ולא ימות דקא קרינן ליה בגמרא לא אמרינן כן דחייב חטאת דעד כאן לא קאמרינן אלא דמודה ר' שמעון לר' יהודה שהוא אסור ואפילו ר' יהודה לא סבר לה דחייב שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת וזה לא נתכוין לאיסור הלכך בין לר' יהודה בין לר' שמעון איסורא דרבנן הוא וכן נמי דקאמרי גבי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקה משום דפסיק רישיה ולא ימות הוא ואי איסורא דאורייתא הוא חייב חטאת מיבעי ליה וכן נמי מהא דקא מתיר (צונן) [לבעול בתחילה בשבת] בכתובות דרוב בקיאין בהטיה אע"ג דפסיק רישיה ולא ימות הוא מותר לכתחלה ואי אמרת דר' שמעון מחייב חטאת אמאי שרי לכתחלה אפילו להני שאינן בקיאין אלא כיון דאיסור דרבנן הוא אזיל בתר רובה ושרי לכתחלה דאי לא תימא הכי אלא מעתה נר שאחורי הדלת ופתח ונעל כדרכו וכבתה הכי נמי דחייב חטאת ואע"פ שלא נתכוין דהא קא לייט עלה רב ואמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי טעמא לייט עלה רב אי לימא משום דרב סבר לה כר' יהודה ותנא קתני כר' שמעון ומשום דרב סבר לה כר' יהודה דתני כר' שמעון לייט ליה מילט ואמר ליה בהא אפילו ר' שמעון מודה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות והוא ז"ל לא פסיק בה חייב חטאת

ולא משכחת חייב חטאת בפסיק רישיה ולא ימות אלא היכא דקא מיכוין לעשות מלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אצלה מלאכת מחשבת קרינן לה ולא דמיא למתעסק בלא כוונה כי הא דקא מקשי גבי הפוצע את החלזון ולחייב נמי משום נטילת נשמה ואמר ר' יוחנן כגון שפצעו ומת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ואקשינן והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אע"פ שמתעסק הוא הא קא מכוין ליטול נשמה והיא עיקר מעשיו ונהנה ממנה ולפיכך תירץ שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה הלכך אין כוונתו לכך ואע"פ שנטילת הנשמה אינו חייב שהרי אין רצונו בכך וכי נמי דקא מקשי גבי התולש עולשין וכו' ואם ליפות את הקרקע כל שהו אטו כלהו לאו ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שאני אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם כגון דלא קא מכוין ליפות אלא מתכוין הוא ודאי לתלוש או לאכילה או לבהמה או להסיק והא אצל יפוי הקרקע מתעסק בעלמא והרי הוא נהנה מן היפוי ואע"פ שלא תלש כשיעור לאכילה אפילו הכי מחשבת מקרי ולפיכך הקשינו והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה וכו' הלכך מוקמינן לה בארעא דחבריה דאע"ג דקא מכוין

לתלישה הרי לא תולש כשיעור ויפוי קרקע לא ניחא ליה ביה כל עיקר שהרי אינו נהנה ממנו ולא משכחת בכל התלמוד אלא שני מקומות אילו בלבד אבל שאר דוכתא כולהו פסיק רישיה בלא מתכוין הוא ולא אסר ר' שמעון אלא משום מראית העין בלבד

תדע דהא תנן גבי שחיטת בכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן התולש את השער לראות מקום מום ואיבעיא לן האי תולש לכתחלה או דיעבד ואמר ר' ירמיה תא שמע צמר המסובך באוזן ר' יוסי בן המשולם אומר תולשו ומראה את מומו שמע מינה לכתחלה ואמר ר' מאיר אף אנן נמי תנינן וכן התולש וכו' אהיא אי לימא לא יזיזנו השתא דיעבד דשחיטתו מוכחת עליו אמרת לא יזיזנו לראות מקום מום מבעיא מכאן אתה למד בפירוש דכל היכא דהוי דבר שאין מתכוין ואין שם דבר המוכיח עליו שלא נתכוין למלאכה אסור והוי פסיק רישיה ולא ימות וכל היכא דאיכא מילתא דמוכחא עליה דלא מכוין למלאכת איסור הוא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון ועל דרך זו פירשתי כל הסוגיות שבת לחוד דבדבר שאין מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הנך סוגיות דשבת ודכתובות ודבכורות ודפסחים ושאר כל המקומות

ולפיכך קשיא לי לפי סברא זו כל מה שפסק בדבר שאין מתכוין בודאי שהוא חייב, ומותר לכתחלה מיבעי ליה וכל מה שפסק בפסיק רישיה ולא ימות נמי שהוא חייב ופטור אבל אסור מיבעי ליה ומה שאסר בכלל פסיק רישיה ולא ימות רחיצת ידים באוהל וכיוצא בו שמשיר את השיער ודאי אע"פ שאין כוונתו לכך ופסקא זו דלא כר' שמעון דהא כדקא מוקימנא בפרק במה טומנין אתרתי מתניתא חדא כר' יהודה וחדא כר' שמעון אקשי במאי אוקמיתה להא דשרי כר' שמעון אימא סיפא אבל לא יחוף בהן שערו ואי ר' שמעון מישרי קא שרי דתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק שמעינן השתא דאע"ג דמשיר שער ודאי קא שרי ר' שמעון שהרי אינו מתכוין ועד כאן לא אסר לסרוק אלא כדאוקימנא טעמא מנזירות שכל הסורק להשיר נימין המדולדלין הוא מתכוין ואי לאו כוונתו הוי שרי ר' שמעון הלכך ליכא לפרושי הא דאמר ר' נחמיה בריה דרב יוסף היכא דליכא רובא אוהל שפיר דאמר משום השרת שיער אלא משום מוקצה על עיקר סוגיתנו של מעלה וכן נמי עפר לבנתא ועפר פלפלי וכוספא דיסמון שהוא דבר רך ביותר כשמן אשמעינן דמסתמא מוכנים הן משום ריח טוב שבהן אבל אם הכינו מותר ואפילו כולה אוהלא

ועוד בר מן דין ובר מן דין כשהתיר ז"ל דבר שאין מתכוין באותן כללות שכלל בראש הלכות שבת לא התיר אלא כדרב יוסף דאמר כל היכא דכי מכוין איכא איסורא דאורייתא

כי לא מכוין גזר ר' שמעון מדרבנן כל היכא דמכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מכוין שרי ר' שמעון לכתחלה כעין גרירת מטה כסא וספסל דאילו מכוין פטור הוא דחפירה כלאחר יד היא וכן אמר הרב ז"ל כיצד גורר אדם מטה וכו' וכן מהלך אדם על גבי עשבים וכו' ותלישה ברגלו כלאחר יד היא וכן נמי הנכנס לפרצה דחוקה ומשיר צרורות אפילו נתכוין דסתירה כלאחר יד היא ורחיצת הידים בעפר הפירות שאמר לפי סברתו ז"ל אפילו נתכוין נמי גזיזה כלאחר יד היא ובכולהו אפילו נתכוין איסורא דרבנן הוא מכלל דכל היכא דכי מכוין איסורא דאורייתא לא שרי בלא מתכוין כדרב יוסף והא אותיביה רבא לרב יוסף ממוכרי כסות מוכרין כדרכן וכו' והא הכא דכי מכוין איסורא דאורייתא כי לא מכוין שרי ר' שמעון לכתחלה וסלקא בתיובתא ובטילו ליה תירוצה דרב יוסף ותריץ רבא לרב הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור ובטיבותיה דמר ניעיין בה טובא דילמא משכח בה טעמא ואע"פ שגדול המפרשים רבנן שלמה מאיר עיני הגולה ז"ל פירש פסיק רישיה ולא ימות על דרך הרב ז"ל ולא נהירא לי סברא זו.

תשובה לא כל ספק שיולד לאדם יסתור שורת ההלכה ויהפוך פירוש השמועה מפניו דבכמה מקומות אמרינן בגמרא קשיא דרבי פלוני אדרבי פלוני ואסיקנה בקושיא ולא הפכנו שמועה משתי השמועות והוציאנו אותה ממשמעה עד שתלך הקושיא אבל הספק שיולד הוא שראוי להתבונן בו ולתרץ אותו עד שיחזור לשורת ההלכה ודוקיא דשמעתא ואם לא יתבאר תירוצו ישאר קשה עד שיודע ענינו ולפיכך אין ראוי להפך פירוש ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ולהוציא אותו ממשמעו שביארו אותו כל המפרשים והוא הפשוט הברור מענין הדברים מפני אילו הספיקות שנולדו לך כל שכן שאלו הספיקות אפשר לתרץ אותן והולכין על פי הפירוש הנכון לענין פורשין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת לא אוקימנה לר' יהודה בדשביק רווחא אלא כי היכי דלא ישאר דרך לצידה כלל דאם אפשר דהוי צידה אסור ליה דדבר שאין מתכוין לטעמיה דידיה אסור ודבר זה פשוט מן הגמרא דאמר לעולם ר' יהודה היא ומאי ובלבד שלא יתכוין לצוד נמי דלישבוק לפי רווחא כי היכי דלא ליתצדן ממילא ולא גמרינן מהאי מימרא דלר' שמעון אע"ג דמיתצדן ודאי שרי אלא אע"ג דמיתצדן ממילא שאין מעשיו גורמין הצידה ודאי שרי ואפשר כי האי גונא בששינה בפרישת המחצלת על גבי הכוורת שנוי שאפשר שיצודו הדבורים עמו ואפשר שלא יצודו שלא הניח ריוח שלא יתכן עמו צידה כלל כר' יהודה

ולענין הנאה הבאה לאדם בעל כרחו ומימרא דר' יהודה רבה דאמר אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר אין ממנו ספק כלל שאין ענין אפשר ולא אפשר אפשר

שיהיה האסור ואפשר שלא יהיה אלא אפשר לו לעשות כוונתו המותרת שלא באותה שדה דרך שיש בה חשש אסור או לא אפשר ליה אלא באותה הדרך דהכי אמר ר' ירמיה אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר כלומר שלא התיר ר' שמעון הגרירה אלא בגדולים דלא אפשר ליה לטלטולי להו אלא בגרירה אבל הקטנים דאפשר להגביהן לא שרי ומפני הכי אותבינן עליה בתופרי כסות שאפשר להו לעשות כצנועין שאין בו חשש אסור כלל ואפילו הכי קא שרי ר' שמעון וסלקא ליה בתיובתא אבל עשיית חריץ לעולם בין בגדולים בין בקטנים אינו ודאי והאי אמרינן בהנאה הבאה לאדם על כרחו אפשר ולא קא מכוין דהיינו פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פירושו כמו שהעתקנו מפי הרב זצ"ל כגון שהיה לו שתי דרכים אחת על בית עבודה זרה ואחת אינה על בית ע"ז ובית עבודה זרה מקטירין לפני ע"ז בשמים שיהנה אדם בריחם כשיגיע לו הריח בכי הא אמרינן אע"פ שאפשר לו להלך באותה הדרך שאינה על בית ע"ז והלך בדרך שהיא על בית ע"ז הואיל ואינו מתכוין להנות בריח הבשמים מותר לו להלך באותה הדרך אליבא דר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאפשר שיהיו הבשמים שמקטירין אותן מרובין ויגיע ריחם לו ויריח ויהנה ואפשר שיהיו הבשמים מעוטים ולא יגיע הריח לו כשיהלך בדרך ולא יהנה ואפילו יהיו מרובין אפשר שיהיה הרוח המנשב כשיהלך חזק ומפזר הריח ולא יגיע לו הנאה ואפשר שיהיה שם בדרך ריח רע כגון ריח נבלה וכיוצא בה ויתעלם הריח הטוב ולא יהנה הואיל והדבר כן ואין הלוכו באותה הדרך גורם לו להריח הריח הטוב ולהנות בודאי על כל פנים אפילו הריח הריח הטוב והגיעה לו הנאה ואינו מתכוין להנות אלא לעבור ולילך לדרכו בלבד הרי זה מותר אליבא דר' שמעון דסבירא ליה דבר שאין מתכוין מותר וכן כל כיוצא בזה

ולענין לבישת כלאים דודאי הכלאים עולה עליו ואפילו הכי שרי ר' שמעון בשאינו מתכוין ודאי אגב גררא קושיא היא אבל כשתעיין בה מיפרקא לך במהרה שתופרי כסות ומוכרי כסות אינן לובשין הכלאים וכשאסר הכתוב הכלאים ואמר לא יעלה עליך לא אסר אלא דרך לבישה אבל עליה שאינה דרך לבישה לא אסר הכתוב הלכך תופרי כסות ומוכרי כסות אין בעליית הכלאים עליהם חשש לבישה אלא חשש הנאה תדע דלא תנן ובלבד שלא יתכוונו ללבישה אלא ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והנאה זו אינה ודאית אלא ספק היא שאפשר שתגיע לו הנאה זו ואפשר שלא תגיע כגון שהיו הגשמים מרובין או החום חזק ולענין לובש כלאים על גבי עשרה כלים ולהבריח מן המכס אין הלשון כמו שאמרת ר' שמעון בן יהודה אמר משום ר' שמעון מותר להבריח וכו' אלא הכי הוא לשון הגמרא בספרים שעמדנו עליהם ר' שמעון

אמר משום ר' עקיבא מותר להבריח בה את המכס ואליבא דהאי לישנא ליכא קושיא דהאי מימרא דר' שמעון אליבא דר' עקיבא הוא לאו אליבא דידיה הוא דהוא מודה בפסיק רישיה ולא ימות ושמא ר' עקיבא חולק ואפילו בפסיק רישיה וסבירא ליה דאם אינו מתכוין מותר ואין הלכה כדבריו דהא ר' יהודה ור' שמעון חולקין עליו וחזינן לרבנו זצ"ל דקא פסיק בדבר שאין מתכוין שהוא מותר כר' שמעון כדאיתיה מפירוש בפרק ראשון מהלכות שבת ובמקומות אחרים ופסיק בלובש כלאים להבריח מן המכס שהוא אסור כתנא קמא דבריתא דתנו לא ילבש כלאים על גבי עשרה כלים ואפילו להבריח מן המכס דהכי אמר ז"ל בפרק עשירי מהלכות כלאים לא ילבש אדם כלאים עראי ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום ואפילו לגנוב את המכס ואם לבוש כן לוקה זה נוסח דבריו ז"ל ואי אפשר שיפסוק ז"ל במקום כר' שמעון ובמקום אחר יתלונן עליו אלא ודאי דוקית הגרסא שלו כאשר מצאנו בספרים כמו שכתבנו

ולענין בכור שאחזו דם לית מינה קושיא וליכא בה ספיקא כלל דאין ההקזה עושה מום בודאי תדע דאמרי חכמים יקיז ובלבד שלא יעשה מום ור' שמעון לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך התיר ההקזה אע"פ שהוא עושה מום שאין עשיית המום ודאית עד שאי אפשר שתהיה הקזה בלא מום ולענין השוחט את הבכור עושה מקום לקופיס כדתרצינן תני לקופיץ מסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא דתולש לאו היינו גוזז ואינו לוקה ואפילו נאמר תולש היינו גוזז איכא לפרוקי היינו טעמא דשרינן עשיית מקום לקופיס שאין כונתו בעשיית המקום לקופיס אלא בהטית השער לכאן ולכאן שאפשר שיתלוש השער ואפשר שלא יתלוש ומפני זה אפילו נתלש שרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין אליבא דר' שמעון שרי וזה הדוחק אליבא דשקלא וטריא דגמרא דתולש היינו גוזז אבל אליבא דהילכתא דתולש לאו היינו גוזז לא צרכינן להאי תירוצא דליכא קושיא ולענין שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר אע"ג דקשיא היא איכא לפרוקי כונת הגוזז לקוץ השער מעיקרו וזה הואיל ואין כונתו אלא לקוץ הראש המשחיר בלבד לא לגזוז השער מעיקרו מפני זה הוה ליה דבר שאין מתכוין ומותר שאפשר כשיגזוז אותן שיכרתו מעיקרן ואפשר שלא יכרת אלא ראשן בלבד ומפני זה גוזז אותן במספרים ואינו חושש ודילמא איכא תרוצא אחרינא דלא איגלי לן ולענין הכניסה לרבקה ודשה לית בה קושיא כלל שאפשר שלא תדוש ומי ימר שודאי דשה וזה שהקשית מנזיר לא ידעתי מאי קושיא דהא כמה בני אדם חופפין ומפספסין ואין השער נושר ואינו דומה לדבר שיעשה בו האיסור בודאי וסורק דאוקימנן במתכוין להשיר הנימין כי היכי דתיתסר הסריקה מפני שגם הסריקה ספק היא ואינה משרת השער בודאי ולפיכך אצטריכנו לאוקמה

במתכוין להשיר הנימין שגם הספק אם יתכוין אדם בו לאסור אסור

ולענין פנה שטמנה בתבן וחררה בגחלים דודאי מחתה בגחלים כדאמרת ודאי נראה שקשיא היא שהענין צריך עיון מרובה וחכמה יתירה והנה אני מפרש לך העיקר שיתבאר לך ממנו פירוק קושיא זו דבר ידוע הוא שמחתה בגחלים לא נאסר אלא מפני שהחתוי בהם גורם להגביר הסיקן שהוא מלאכת ההבערה ולא כל מחתה בגחלים בודאי יגבר הסק אותן הגחלים אבל טלטול הגחלים כגון שהיתה מונחת בכלי וטלטל אותו הכלי ולא נגע בגחלת אין בו איסור מלאכה הלכך כשיטלטל החררה ואין כונתו אלא לטלטל החררה אע"פ שהגחלים ננערים מאיליהן לא בודאי יגבר הסיקן ותוסיף אשן שהוא המלאכה כי היכי דתקשי לך דומיא דפסיק רישיה שהוא ודאי המלאכה אלא הדבר שיעשה בודאי הוא טלטול הגחלת בטלטול החררה וטלטול הגחלת אפשר שיעשה בשבילו תוספת הסיקה ואפשר שלא יתוסף הסקה לפיכך שרינן ליה דדבר שאין מתכוין הוא דומיא דגורר אדם מטה וכו' שהמלאכה שהיא ההבערה לא בודאי תעשה אלא ספק תעשה ספק לא תעשה וליכא בה קושיא גבן ופירושא דוקא הוא למבינים ולענין צרור שעלו בו עשבים לעולם אינו מקנח בו אלא בשהיה מובדל מן הקרקע והייינו דאתא לאשמועינן אע"פ שהתולש ממנו חייב חטאת כתולש מעציץ לקנוח מותר לקנח בו ולא חישינן שמא יתלושו העשבים בעת הקנוח דדבר שאין מתכוין הוא ואין העשבין נתלשין בודאי ולענין תולש עולשין ומזרד זרדין תמיהא הקושיא לחדא דפשיטא מילתא ולית בה ספיקא דבשדה חבירו אע"פ שנתיפתה הקרקע הואיל ואין מחשבתו לכך אין שיעורו בכל שהוא אלא כשיעור דבר שחישב עליו אם לאכילה כגרוגרת וכו' ומאי קושיא איכא מותר קאמרינן בעושה בשדה חבירו עד דתיקשי לך לעולם איסורא עבד בין בשדה חבירו בין בשדה שלו מיהו אין השיעור שוה

ודקא קשיא לך אמאי חייב חטאת והא מודה ר' שמעון אמרינן דמשמע מודה לר' יהודה דאסור אבל חטאת לא חייב ודאי כי הא איכא לאקשויי אבל כד מעיינת בגמרא בענין מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות מתברר לך שר' שמעון מחייב חטאת אם היתה שם מלאכה דר' שמעון אע"ג דפליג על ר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה דמחייב בה ר' יהודה חטאת הודה לו בדבר שאין מתכוין בפסיק רישיה ולא ימות נמי שהוא חמור יותר והאי דלא אמר ר' יהודה בדבר שאין מתכוין חייב חטאת אלא אסור בלבד משם דעיקר דברי ר' יהודה ביום טוב וביום טוב ליכא חיוב חטאת דתנן ר' יהודה אומר אין מקרדין וכו' ואמרינן עלה בגמרא ור' יהודה סבר קירוד דקא עביד חבורה אסור דבר שאין מתכוין אסור ועוד אפילו בשבת לא סלקא דעתא לחיובי בדבר שאין מתכוין

שהוא ספק אם תעשה המלאכה או לא תעשה חייב חטאת ואפילו לר' יהודה דמלאכת מחשבת אסרה תורה כדאמרת הלכך בדבר שאין מתכוין דהוא ספק לא אפשר דהוי חיובא אלא איסורא בלבד לדברי ר' יהודה אבל בפסיק רישיה ולא ימות חיובא איכא בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' שמעון דמאחר שידע שהאיסור יעשה בודאי ושמחשבתו אינה נעשית אלא בעשיית המלאכה הרי חישב לעשות המלאכה ולפיכך חייב חטאת ומלאכת מחשבת קרינן ביה כגון האי דפסיק רישיה של עוף אע"פ שאין סוף כוונתו למיתה הואיל והוא יודע שהמות בא בחתיכת ראש העוף וחישב לחתוך ראשו הרי חושב למיתה וחייב חטאת

ודקא מקשית מסוכרייא דנזייתא לית בה קושיא כלל דהא כדאיתא והא כדאיתא מידי דאית ביה מלאכה חייב מידי דלית ביה מלאכה אסור בלבד והאי דאמרינן בענין מסוכרייא דנזייתא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לאו למימרא דתרוייהו שוין באיסור בלחוד אלא למימרא דתרוייהו אסירי לר' שמעון דהאסור ודאי יעשה ולא אמר ר' שמעון בכי האי גונא דבר שאין מתכוין מותר ולענין בקי בהטיה פשיטא מילתא לחדא דלית ביה איסורא דאורייתא ואפילו עבד במזיד ובלא הטיה ומפני זה אזלינן בתר רובי וכבר איפסקא הילכתא בהיתר לגמרי ולענין נר שאחורי הדלת יראה שאפילו רב דלייט ואוקימנא בטעמיה דידיה דאפילו כר' שמעון משום דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא פסק רב שודאי תכבה הנר אלא מקרב כבויה וברוב תכבה ודמי לפסיק רישיה ומפני זה הוציאו בלשון לייט עלה תדע דכמה פעמים יפתח אדם הדלת וינעול ותנשב הרוח בנר ולא יכבה ולעולם אי אפשר שיחתך ראש החי ולא ימות ומפני זה לא פסק ז"ל בדבר אלא אסור בלחוד

ושאמרת ולא משכחת חייב חטאת בפסיק רישיה ולא ימות אלא היכא דקא מכוין לעשות המלאכה ואע"פ שמתעסק הוא אצלה מלאכת מחשבת קרינן לה וכו' תמה גדול בדברים אלו אם ענין דבריך בשסוף מגמתו לאסור מאי אתא גמרא לאשמועינן במודה ר' שמעון בפסיק רישיה וכי יהיה עולה על דעת אדם בעולם שר' שמעון הואיל והתיר דבר שאין מתכוין כך נמי מתיר דבר שהתכוין בו לעשות המלאכה עד שנאמר ומודה ר' שמעון וכו' ואם בשאין סוף מגמתו לאסור אלא האסור יעשה בודאי בשביל כוונתו המתרת זה הוא שפירש אותו כל מבין שבאת לחלוק עליו ולא יתכן זה לפי דבריך שאמרת דקא מכוין לעשות המלאכה ועוד היאך יתכוין אדם לעשות המלאכה והוא מתעסק והאי דאמרינן בגמרא בפציעת חלזון מתעסק הוא אצל נטילת נשמה אין פירושו כמו שהבנת כלל פשוט שענין הדברים לחדא שהפציעה היא הריסוק והחתוך

כמו פוצע אגוזים ולפיכך אקשינן לרבנן ולחייב נמי בפציעת החלזון משום נטילת נשמה ופריק רבא אפילו שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה כלומר אין כוונתו אלא לפציעתו בלבד לא לטול נשמתו ואע"פ שנשמתו ניטלת מתעסק הוא אצל נטילת נשמה שאין כוונתו לה ואקשינן אהאי פירוקא והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר מאחר שהוא מתכוין לפציעה שהנשמה ניטלת בגללה מה לי נתכוין ליטול הנשמה מה לי היה אצל נטילת הנשמה מתעסק לא מתכוין והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון וכו' ודחינן לתרוצי פירוקא דרבא שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליציל צבעיה כלומר לא דמי פציעת החלזון לפסיקת הראש שפסיקת הראש שהוא מתכוין לה לא תתכן אלא עם המות ופציעת החלזון שהוא מתכוין בה להוציא את הדם אין הנשמה ניטלת בה על כל פנים שאפשר שיפצע ויוציא הדם מאבר שאין הנשמה תלויה בו והוא יתכוין לזה אם יוכל כי היכי דליציל צבעיה והאי דחיתא שינויא היא ואפילו תימא דוקא ליכא מינה קושיא ואם ענין דבריך בשנתכוין למלאכה לעשותה לא להניח הידועה ממנה וזה הוא שאמרת דקא מכוין לעשות המלאכה שאינה צריכה לגופה וליכא למימר הכי דר' שמעון פוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה והאיך יודה בדבר שהוא חולק בו הלכך זה הפירוש שפירשת בו כל הסוגיות כמו שאמרת שבוש שלא יעמוד ולא יתכן ודבריך סותרין זה את זה כמו שפירשנו

ולענין רחיצת ידים באהל פשיטא מילתא בגמרא דברייתא דנתר וחול הוא דאוקמינה כר' יהודה אבל עפר לבינתא וכסופא דיסמין וברדא ואוהלא לא איירו בהו תנאי כלל אלא אמוראי הם דאיירו בהו וליכא בהו פלוגתא ולפיכך הילכתא אינון ופשיטא מילתא בגמרא לחדא דמשום העברת שיער הוא דאיירו בהו אמוראי שמאחר דאוקימנא סוף ברייתא דנתר וחול דהיא בענין העברת השער אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי ואמר רב ששת בר אדא שרי וכו' ומוקצה הכא מאן דכר שמה עד שתאמר דהאי שרי בענין מוקצה אלא ודאי אלו הפירושים של כבודך שנוים בעלמא ושבושים לחכמה ולענין נזיר חופף ומפספס כבר פרשינן לעיל

ושאמרת שלא התיר ז"ל באותן הכללות אלא איסורא דרבנן מדאמר כיצד גורר אדם וכו' היאך למדת מסוף ההלכה ולא למדת מתחלתה שהוא העיקר שאמר דברים המותרים לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה וכו' איסורא דרבנן מלאכה קרי ליה ועוד למה אם נתכוין יהיה פטור כדאמרת וכי אין חפירה אלא בקרדום או בצרור או ברגל המטה וכיוצא בה והוא מתכוין לה אם יחפור בכוונה דרך חפירה בין בקרדום

בין בכלי אחר הוא ולא אמרינן חפירה כלאחר יד אלא בההיא חפירה דאמרינן ביום טוב שיחפור בדקר ויכסה ואוקימנא בשהיה לו דקר נעוץ מבעוד יום האיך אע"ג דההיא חפירה בדקר שהוא הכלי הידוע לחפירה הואיל והיא שלא כדרך החופרין חפירה כלאחר יד היא וכן החפירה כדרך החופרין ברגל המטה או בכלי אחר חפירה מעליא היא ואם יש הנפש לומר אין דרך החופרין לחפור בגרירה הנה דבר ידוע ונראה בכל עת שהרבה מבני אדם חופרים בגרירת הברזל או הקורה על ידי צמד הבקר וליכא מהאי קושיא הנה הרחבנו בתשובה זו לפי הספיקות שנסתפקו לכבודך אע"פ שהיא קרובה ואינה צריכה להרחיב כל כך אבל לפי שנסתפקה לך ונסתמה והארכת בה יותר מדאי הרחבנו בתשובה והאל יאר עינינו בתורתו.

פרק ח

הלכה ז

שאלה קשיא לי מאי דאמר ז"ל **החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק**. ואע"פ שאמר למעלה אין דישה אלא בגדולי קרקע והוא שאמרו חכמים בפרק כלל גדול אמרו בענין פציעת חלזון אמר רבא מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע וכי מה הפרש בין דש למפרק והלא הדש הוא המפרק והמפרק הוא הדש ואי משום מפרק הוא דמחייב דהיינו דש אמאי תלינן חיוב חבלה בעור דתנן שמונה שרצים הצדן והחובל בהן חייב ואמרי עלה מדקתני החובל בהן חייב מכלל דאית לה עור ואי מפרק הוא מאי איריא שיש להן עורות אפילו אין להן עורות נמי דהא כל קוצץ אוכל מפסולת המחוברת לו מפרק קרינן ליה והא לא אמרה אלא ר' יהודה דתנו רבנן הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר חייב שתים שהיה ר' יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה ואמר רבה מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגדולי קרקע ועד כאן לא קא מחייב ר' יהודה בחלזון שאין לו עור משום עשיית חבורה אלא משום דישה דהיינו מפרק ואי כל חבורה בכלל דישה משום חובל או משום שוחט הוה ליה לר' יהודה למימר והויא ליה מתניתין דחובל בהן ר' יהודה בלחוד ואע"ג דקשיא מאי איריא שמנה שרצים בלבד ועוד דאי משום מפרק קא מחייב מאי איריא בענין חבורה שאינה חוזרת אפילו תימא חוזרת מפרק הוא ומאי טעמא נצרר הדם אע"פ שלא יצא חייב הא לא פירק ואם תאמר משום שנעקר מקומו הא ודאי אין דרך פרוקא בכך **וליכא** למימר שחיבל אלא תולדת שוחט ושוחט דתנן במתניתן לא ילפינן ליה אלא מעורות אילים מאדמים דבחבורה מיקטלי ולא בשחיטה ומשום הכי איבעיא לן שוחט

משום מאי מחייב רב אמר משום צובע ואקימנא דאף משום צובע קאמר והיכא דניחא ליה דניקו בית השחיטה דמא והכי גרסינן בירושלמי גבי השוחטו ריש לקיש אמר לית כאן שחיטה שחיטה תולדת חבורה היא ולמה תניתה עמהם אלא כיון דתנינן סדר סעודה תניתה עמהם ונטילת נשמה עיקר מכלל דשוחט תולדה דנטילת נשמה הוא וחובל נמי תולדה דיליה היא שנוטל נשמה שבאותו מקום ולהכי בעינן חבורה שאינה חוזרת ולא משכחת לה אלא בחיה שיש לה עור אבל חיה שאין לה עור אינו חייב עד שימית את כולה והיינו דאקשינן גבי חלזון אע"פ שאין לו עור כיון שהמיתו כולו ונחייב נמי משום נטילת נשמה ואוקימנא במתעסק ואי עביד ביה חבורה לא סלקא דעתא דמיחייב שהרי חוזרת היא לבריתה ואם כן לא נטלה נשמה שבאותו מקום וכן שאר שקצים ורמשים וגבי נצרר הדם ולא יצא לאו משום חבורה הוא דמחייב אלא משום צובע את העור ודברים אלו אע"ג דסברא אינון מיפרשי בירושלמי גבי הצובעו גרסי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה ובעורות אילים מאדמים אמר ר' יוסי הדה אמרה נצרר הדם חייב המאדים אודם בשפה אחת חייב המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום וגרסינן נמי בפרק במה מדליקין אתפלגון ר' אלעזר ור' יוחנן חד אמר שחיטה עיקר וחבורה תולדה וחורנה מחלף הילכך אין לנו לשער החבורה בכדי שיצא ממנה דם כגרוגרת אלא בכדי כמה דלא הדרי בריא וצריכה עיונא ומי שיוכל לצלול במים אדירים להעלות מרגליות.

תשובה זו הקושיא ודאי ראוי להקשותה וחכם הוא שיסתפק בה אבל זה שהקשיתה בתחלתה מדקימא לן אין דישה אלא בגדולי קרקע אין ראוי למי שיבין ענין האב ומעינו ותולדתו להקשותה כלל שהתולדה אע"פ שהיא דומה לאב אינה לא האב ולא מעין האב אלא הפרש יש ביניהם ושאמרת והמפרק הוא הדש אינו כן אלא מפרק תולדה דדש שאין לומר שהסחיטה לענבים או החליבה לעזים דישה ולא עלה זה על דעת אדם אע"פ שהחיוב בהן משום מפרק והואיל ומפרק תולדה דדש אין להקשות מדקימא לן אין דישה אלא בגדולי קרקע הדישה שהוא האב (ועין) [ומעין] האב אינה אלא בגדולי קרקע והמפרק שהוא תולדה דדש ישנו בגדולי קרקע ושלא בגדולי קרקע תדע דגרסינן בפרק אע"פ תני ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת ואינו חושש מאי יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן הנה בפירוש דמפרק ישנו בבעלי חיים ועוד לא איירי תנאי ואמוראי בסוחט דג לצירו ובחלות דבש שריסקן אלא בענין מפרק דקא מתני לה גבי סוחט פירות דהיינו מפרק הילכך ליכא לאקשויי מהאי אסיפא כלל ודקא מקשית ואי משום מפרק אמאי תלינן חבלה בעור וכו' יש להשיב בשיש להן עורות הוא שהדם

מבליע בבשר ולא בעור ולפיכך אם חבל עד שיצא הדם או עד שיצרור בעור הוא דקרינן ליה מפרק שפירק הדם מן הבשר כמו משקה המובלע בזית או בעינב לא בקליפתו והקליפה של אוכל עליו כמו העור על הבשר אבל בשאין להן עורות שהדם או הליחה מצוי בגוף כולו אפילו חבל ויצא הדם או הליחה לחוץ לא קרינן ביה מפרק שאין לאותו הדם או הליחה בזה הגוף מקום מסוים עד שנאמר אם הוציאו ממנו פירק אותן

ועוד דבשאין להן עורות לא מצית חבורה שאינה חוזרת שכבר נודע בספרי הרפואות שיש בגוף החי איברים שאם ילכו או יחסרו אינן חוזרין לעולם כמו העצמות והגידין והעור וכיוצא בהן וזה שיראה לעין במקצת אילו האיברים שצמחו אחר שנחתכו כמו העור והעצם אינו אמת אלא דבר הדומה להן הוא שיצמח במקומן ויש בגוף איברים שאם ילכו יחזור כמותן כמו הבשר ולפיכך העור כשיקרע לא יחזור לבריתו לעולם אלא קליפה במקומו דומה לו תעלה ויראה זה למי שיתבונן בו ויסתכל טוב אפילו למראית העין שאותה הקליפה אין מראה כמראה שאר עור הבשר השלם ולפיכך הפריש הכתוב בין דין בהרת עור בשר ובין דין צרעת השחין והמכוה והבשר אפילו יכרת וילך לו יצמח בשר כיוצא בו במקומו ויחזור לבריתו כל זה ידוע אצל החכמים ומפורש בספרי הרפואות ומפני זה שמונה שרצים שיש להם עורות יש בהם חבורה שאינה חוזרת ושאין להם עורות אלא קליפה מן הבשר דומה לעור לא אפשר בה חבורה שאינה חוזרת דכל חבורה בבשר חוזרת ובעור אינה חוזרת והיינו דאמרינן מנין לחבורה שאינה חוזרת דכתיב היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו ודקא קשיא אי משום מפרק מאי טעמא בעינן חבורה שאינה חוזרת יש להשיב מפני שהתולדה צריכה שתהיה דומה לאב והואיל והאב שהוא הדש אין הנידוש חוזר לכמות שהיה כך המפרק צריך להיות אותו דבר שנתפרק אינו חוזר לכמות שהיה ואע"פ שיש להקשות הא איכא חולב

אבל הקושיא שהקשית מן הירושלמי דקא פירש שהחבורה תולדה דשוחט ומשום נטילת נשמה באותו מקום הוא שחייב ודאי קושיא יפה היא אבל מצאתי בגמרא דילן ראיה לדחות האי סברא דבני מערבא דהא דגרסינן בגמרא בפרק ר' אליעזר אומר האורג תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ומתרצינן בתר הכי חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו ואי משום נטילת נשמה מה לי צריך לכלבו או אינו צריך מי איכא מאן דסבירא ליה נוטל נשמה שלא לצורך פטור אפילו ר' שמעון מודה בכי האי גונא ואפשר שימצא ז"ל ראיה אחרת וזה ששיער ז"ל הדם בגרוגרת כדין האב שהוא הדש (ואין) [וכדין] כל מפרק וקי"ל ששיעורי שבת כגרוגרת

כדפרשינן בארץ חטה ולפיכך כל דבר שלא נתפרש שעורו ולא נאמר שהוא בכל שהוא הדרינן ביה לגרוגרת ששיעור שבת בה היא.

פרק יב

הלכה ב

שאלה קשיא לי האי דקא מחייב המצרף את המתכת ואמר שהיא תולדת מכבה דאלמא קסבר האי דקא מתריץ רב אדא בר מתנה מתני' מיחם שפינהו אליבא דר' שמעון אע"ג דמצריף מותר דדבר שאין מתכוין הוא ואביי מתריץ לה אליבא דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכון אסור מכלל שמצריף איסורא דאורייתא הוא והא בפירוש מוקימנא בפרק אמר להם הממונה דצורף דרבנן הוא ואפילו מסוגין דפרק כירה נפקא לן דלאו דאורייתא היא דאמר רב לא שנו אלא שהפשיר אבל לצרף אסור ושמואל אמר אפילו לצרף נמי מותר וסלקא אדעתין בלכתחלה פליגי ובמתכוין הילכך מתמהא ושמואל לצרף לכתחלה מי שרי מתמיהא זו נפקא לן דאיסורא דרבנן הוא דאי איסורא דאורייתא לרב נמי תקשי האי אסור חייב מיבעי ליה ומדתמהא אשמואל ולא אדרב שמעינן מדרבנן הוא ומדשמואל נמי מדאמרי לכתחלה מי שרי מכלל דאי עבד במתכוין פטור ואי מדאורייתא מי שאני לן בין לכתחלה בין דיעבד ועוד דהא בתר דאוקימנא דרב ושמואל בפלוגתא דר"י ור' שמעון פליגי ואקשינן מהא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ דאי סלקא דעתא כר' שמעון אפילו של עץ נמי משום דר' שמעון פוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ומדרבנן הוא דאסר ובמקום היזק רבים שרי לכתחלה כלומר ואי סבר כר' שמעון מאי שנא מתכת מדעץ אפילו גחלת של עץ איסורא דרבנן הוא ומותר מבעי ליה ואוקימנא דבמלאכה שאינו צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה ומשום הכי אסר גחלת של עץ והתיר של מתכת משום הזיק רבים ואי סלקא דעתך גחלת של מתכת דאורייתא מאי שנא לר' יהודה מתכת מדעץ ואי אמרת שלא התיר המתכת אלא משום שאינו מתכוין וכר' שמעון אם כן מהיכן קא יליף רבינא דאיסור שבת במקום הזיק רבים מותר אלא לאו דסברינן דצירוף מתכת איסורא דרבנן וכיבוי במתכוין זה הוא צרופו ואע"ג דקא סבר כר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי במידי דאורייתא ובמידי דרבנן אוסר והכא דהיזק רבים הוא שרי לכתחלה ואי סבר כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואסור מדרבנן הוי ליה למישרי אפילו גחלת של עץ הילכך יליף מינה רבינא דכל איסורי דרבנן דחוין הן במקום היזק רבים.

תשובה קושיא זו נראה מכללה שלא הפרשת בין כבוי לצירוף דקאמרת כיבוי זה הוא צירופו ודבר זה לא יתכן לאומרו אלא בשני תנאים שאין מצוי מהם לא אחד התנאי הראשון שלא יהיה כבוי אלא במים שהוא מצרף ואין הדבר כן אלא הכיבוי אפשר שיהיה במים או בעפר או בחול וכיוצא בזה ואין העפר ולא החול מצרף והשני שנאמר שכל מתכת שנכבת במים תגיע לצירוף ואין הדבר כן אלא אפשר שיהיה כיבויה צירוף לה ואפשר שלא יגיע לצירוף והכין פריק רב ביבי בענין עששיות של ברזל שמחמין אותן לכהן גדול ביום הכפורים ומטילין לתוכן צוננין דאקשינן והלא מצרף הוא ופריק רב ביבי בר אביי שלא הגיע לצירוף ופריק אביי פירוק אחר אפילו תימא הגיע לצירוף ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר ומפני שאפשר שיגיע לצירוף ואפשר שלא יגיע אמר אביי ר' שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאילו היה כיבוי המתכת צירוף על כל פנים היה אסור ואפילו לר' שמעון דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות הנה נתבאר לך שהצירוף אינו תלוי בכיבוי עד שלא ימצא כבוי אלא בצירוף וכיבוי גחלת של מתכת שאין בו צירוף דרבנן וכיבוי גחלת של עץ דאורייתא ומפני זה שרו רבנן לכבות של מתכת כדי שלא יוזקו בה רבים אבל של עץ דאיסורא דאורייתא לא שרו וצרוף המתכת דאורייתא כדגמרינן ממתניתן דמיחם ושקלא וטריא דגמרא בה ומתניתן דאם היה כהן גדול זקן או אסתניס ותירוצא דגמרא דלעולם לא אשכחן תנא דאמר מתכוין ושאינו מתכוין או מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא באיסורא דאורייתא

ודקאמרת והא בפירוש מוקימנא בפרק אמר להם הממונה דצירוף דרבנן הוא ולא ידענו אנה הוא אוקימתא זו לא בפירש ולא בסתם שאין בפרק אמר להם הממונה אלא מה שאמרנו והקושיא דאקשינן על אביי ומי אמר אביי הכי והתניא בשר וכו' ופרקינן הני מילי בכל התורה כולה וכו' ולא יצאה מזה אלא שצירוף דאורייתא כדאמרי אבל זה הפירוש שאמרת בפירוש מוקימנא דצירוף דרבנן לא ידעתי ולא שמעתי בלתי היום ואפשר שיש בספרים שלכם גרסות משונות כמו שיש באילו הפרושים שלכם ודקא קשיא לך אמאי אמרינן בשקלא וטריא דמתניתין דמיחם אסור ולא אמרינן חייב לא קשיא מידי דלא אמר רב איסורא אלא בנתינת המים שיש בהם שיעור לצרף לא במי שנתכוין לצרף עד שיאמר חייב.

פרק יד

הלכה א

שאלה אמר הרב ז"ל **איזו היא רשות הרבים מדברות ויערים ושדות** ובכולהו קא קשיא לי בין מדברות בין יערים בין שדות מדברות מיהא קא מקשינן אתנא ונחשוב נמי מדבר דהא תניא והמדבר ופריק אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל במדבר וכאן בזמן הזה ומפרשי עלמא דבזמן שהיו ישראל במדבר היה ליה רשות הרבים מתוך שהיו מחנותיהם סדורות בו ומהלכין ביניהם לצרכיהם הוי ליה רשות הרבים אבל בזמן הזה הואיל ואין צורך הרבים להשתמש בו ולא דרך הוא להלוך הרי הוא כרמלית וטעמא דמסתבר הוא ולא ידענא אמאי קא מפליג אפירושא והפכיה וכן נמי יערים מפרשי עלמא יער מקום צמיחת עצים וקיני חיות דכתיב ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים וכתיב יכרסמנה חזיר מיער וכתיב יער צומח עצים וכתיב כל עצי היער וכתיב ירננו עצי היער הילכך אינו אלא כרמלית דמסתמא אין דרך רבים עוברת בתוכו ואין רבים נכנסים לשם אלא לצורך חטיבת עצים או צידת חיות ואי אמרת יליף מהא דתניא ואשר יבא את רעהו ביער מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם יצא חצר בעל הבית דאלמא יער רשות לכנס בו והיינו רשות הרבים אי משום הא לא איריא והלא כרמלית רשות לכל היא כגון ים ובקעה וסרטיא וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כולהו יש רשות לרבים ליכנס לתוכן ואפילו הכי כרמלית קרינא להו משום דאין דרך הרבים עוברת בתוכם הכי נמי יער כיון דלאו מיוחד למזיק קרי ליה רשות של שניהם ואע"פ שהיא כרמלית לענין שבת מידי דהוה אסימטא שהוא רשות למוכר וללוקח ואינה רשות הרבים לשבת ומשכחת לה בפונדקאות ומקומות המיוחדין למכירה תדע שהרי לא מיעט אלא חצר בעל הבית ולא שמעינן מכאן שהיער רשות הרבים.

וכן נמי שדות קשיא לי בגוה דהא בקעה מקרי שדה שהיא מיוחדת לזריעה ואין דרך הרבים עוברת בתוכה כדתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים טומאה בשדה פלונית ואמר נכנסתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לשדה זו ואם לאו ותנן נמי הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לכך ולכך ואוקמה רב אשי בדאית לה מחיצות להכי קרי לה רשות היחיד הא לאו הכי כרמלית הוי ועולא אמר מאי רשות היחיד שאינה רשות הרבים שמעינן מכולה דשדה כרמלית היא ואי אמרת האי דקאמר הרב ז"ל שהשדות רשות הרבים לא נתכוין לבקעה ולא אמר שדות אלא על הדרכים הסלולות מעיר לעיר במדבר ולעולם שדה שבבקעה כרמלית חשיב לה חדא דהא לא כלל בקעה בכלל כרמלית שלו ועוד אם שדות שאמר

הם הדרכים שבמדבר הרי מדבר כולו קא קרי ליה רשות הרבים מאי שנא דרכים ואי אמרת לא אמר ז"ל אלא על דרכים העוברות בתוך השדות הא לא צריך שהרי חזר ואמר ודרכים המפולשין מכלל שהשדות שאמר כבר לאו דרכים נינהו.

תשובה דקא קשיא לך לענין מדברות מדקא מפרשי עלמא בזמן שהיו ישראל במדבר היה המדבר רשות הרבים איכא עלמא אחריני דמפרשי בזמן שישראל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורין בו והוא מקום דירתן היה לגבן כמו בקעה ושדה וממאי דדמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרין בו אלא כל מי שירצה מהלך ועובר בתוכו בלבד הוא רשות הרבים וטעמא דמיסתבר הוא וזה שאמרת בדברך על המדבר ולאו דרך הוא לא ידעתי סוף דעתך בדבר זה אם כונתך שכל מדבר לאו דרך הוא אינו אמת שהרי כמה מדברות כמו מדברות שבארץ ישראל יש בארץ מצרים ושברוב העולם השיירות מהלכות בהן תמיד ואם כונתך לאותו מדבר שהיו ישראל מהלכין בו לאו כולו אינו דרך שהרי מקצת המסעות האמורות בתורה מקומן ידועות ושיירות של ישמעאלים מהלכין בהן ואם כוונתך לקצת המדבר שהיו ישראל בו ומאי דדמי ליה מן המדברות הרחוקים מן הישוב הרי נתתה דבריך לשיעורין ואפילו לפי פירושך מקצת המדברות והן כל המדברות שמהלכין בהן בני אדם רשות הרבים וליכא עליה קושיא שלא אמר ז"ל כל המדברות אלא מדברות אמר ולפי הפירוש הראשון כל המדברות רשות הרבים ומכל מקום בין לפי הפירוש שביארנו בין לפי זה הפירוש שאמרת דמפרשי ליה עלמא רוב המדברות שבין הישוב רשות הרבים והפירוש שביארנו הוא המדוקדק יתר כדי שלא נתן דברינו לשיעורין ולענין יערים לא דמי יער לים ובקעה דהים אין תשמישו נוח כיער שאין אדם יכול להלוך בו אלא על ידי ספינה תדע דתנן הזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב ומפרשינן בגמ' דתשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש והלוך על ידי הדחק שמיה הלוך והיער תשמישו והילוכו אינו על ידי הדחק והים תשמישו אינו אלא על ידי הדחק הילכך אינו לא על ידי הדחק ולא שלא על ידי הדחק הילכך לא דמי ים ליער כלל והבקעה והאסטרטיא וקרן זווית אע"פ שיש רשות לרבים להכנס לתוכן אין להם צורך בהם כיער שהכל צריכים ליערים ולא דרך עליהם כמדבר הילכך לא דמי יער לכרמלית כלל אלא למדבר שהוא רשות הרבים ולענין שדות טעות בספרים שלכם שכך נוסח החבור מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשים להם והן הן השווקים הן הן הדרכים אלא שהרחיב ז"ל בדברים.

פרק טז

הלכה ח

שאלה קשיא לי מה שאמר ז"ל בענין קרפף שהוקף שלא לדירה **אם הרחיק מן הכותל שלשה ועשה מחיצה ה"ז מיעוט פחות משלשה לא עשה כלום** והאי פסקא כלישנא קמא ודלא כרבה בר שימי דגרסינן הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה הועיל פחות משלשה לא הועיל משלשה ועד ארבעה רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' רבה בר שימי מתני לה לקולא טחו בטיט ויכול לעמוד בפני עצמו הועיל אין יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הועיל רבא אמר לא הועיל וכו' ואפילו הכי חזר ז"ל ופסק כרבה בר שימי שהרי חזר ואמר (שם הל' ט') טח את הכותל בטיט אע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט ולא קל וחומר הוא ומה שיש טיט שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט והואיל ועשאו לשום דירה מחיצה גמורה בפחות משלשה לא כל שכן דהוי מיעוט ואי סלקא דעתך דתרי מילי נינהו ואע"ג דלא מפרשי מאי האי דקאמרינן מתני לקולא ואולי ראה בה טעם אחר שאין דעתינו יכולה להשיג...

תשובה יש להתקשות בה והקל וחומר שאמרת לאו קל וחומר הוא שיש לומר הטיט על הכותל הישן חמור מן הבנין החדש דהטיט הואיל והוא סמוך ולא נשאר בין כתלי הקרפף ריוח יתר מבית סאתים הוי מיעוט ואע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אבל כותל אחר רחוק מן הכותל הראשון הואיל ובין שני הכתלים ריוח לעולם לא הוי מיעוט עד דנפיק ליה מתורת לבוד ודקא קשיא לך מאחר שפסק כרבה בר שימי דאמר לקולא אמאי לא פסק כוותיה בכולה מילתא מי ימא לן דרבה בר שימי מפליג בענין הרחיק מן הכותל וכי אמרינן רבה בר שימי מתני לה לקולא פחות משלשה רבה אמר הועיל רבא אמר אינו מועיל מילתא אחרינא קאמר והאי דאמרי לה לקולא פירושו הכי לפי שאמרנו בענין הרחיק מן הכותל ובענין בנה עמוד פחות משלשה אינו מועיל פירושו לדברי הכל בין לרבה בין לרבא משלשה ועד ארבעה מחלוקת רבה אמר הועיל ורבא אמר אינו מועיל ודיקינן דלהחמיר בפחות משלשה ליכא פלוגתא ולהקל משלשה ועד ד' איכא פלוגתא בין רבא ובין רבה אתא רבה בר שימי מתני לה פלוגתא דרבא ורבה במילתא אחריתי לקולא דלהקל ליכא פלוגתא ולהחמיר איכא פלוגתא ואמר טחו בטיט ויכול לעמוד בפני עצמו הועיל פירוש לדברי הכל בין לרבה בין לרבא אין יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הועיל רבא אמר אינו מועיל ודיקינן להאי מימרא דבהועיל בהאי ענינא לא איפליגו ובאינו מועיל דהוא להחמיר הוא דאיפליגו והיינו דאמרינן רבה בר שימי מתני לה לקולא ולעולם תרי מילי נינהו וכולהו דיקי לענין עמוד ולענין הרחיק

מן הכותל ולענין טחו בטיט ובכולהו הלכה כדברי רבה דהא מיקל ודאי מקום עמוק הוא וצריך דקדוק בינה כדי להשיג אותו שדברי רבה בר שימי אגב שיטפא יראה שהוא חלוק ודקדוק ענין דבריו כפי הנראה לנו כאשר כתבנו.

פרק יז

הלכה ט

שאלה אמר הרב זצ"ל **מבוי שהכשרו בקורה אע"פ שמותר לטלטל בכולו כרשות היחיד הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו פטור שהקורה משום היכר היא עשויה אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו חייב**. שמע מינה דסבירא ליה שתקנת עירוב שתקנו חכמים במבוי תקנת כרמלית היא ולהתירה ואע"פ שלא נעשית רשות היחיד מותר לטלטל בה יותר מארבע ולהוציא ולהכניס מתוכה לרשות היחיד ורשות הרבים ובפירש אמר ז"ל ששלש מחיצות כגון מבוי שאין לו אלא לחי או קורה ברוח רביעית הרי הוא כרמלית והא בפירש תנן דשלש מחיצות אין להו רה"ר דאורייתא ורבנן הוא דלא התירו לטלטל עד דאיכא קורה להיכר דתנן הכשר מבוי בית שמאי אומר לחי וקורה ובית הלל אומר או לחי או קורה ואוקימנה במבוי סתם ושאלינן עלה לימא קא סברי בית שמאי ארבע מחיצות דאורייתא ודחינן לזרוק משלש הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא ארבע וכן נמי אליבא דבית הלל לימא קא סברי בית הלל שלש מחיצות דאורייתא ודחינן לזרוק משתים הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא שלש ואע"ג דשינוי נינהו מיהו אליבא דבית הלל שמעינן מינה להו דבעי שלש מחיצות וליכא מאן דפליג בין תנאי ובין אמוראי ומצריך ארבע ושמעינן מינה דלא התירו טלטול אלא היכא דאיכא חיוב זריקה בין לבית שמאי בין לבית הלל וכי הא דשאלינן מאי רשות היחיד גמורה ומהדרינן מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' יהודה הני מילי לטלטל בתוכו דלקולא אבל לזרוק לחומרא אימא מודה ליה קא משמע לן דחיוב זריקה קודם להתיר טלטול על ידי עירוב ולעולם עירוב בכרמלית לא מהני וחצרות של רבים ומבואות שאין מפולשין רשות היחיד נינהו ועד שלא עירבו ככרמלית דמי לאסור טלטול ומשערבו הותרו וכן נמי שלש מחיצות רשות יחיד היא תא שמע נמי מהא דגרסינן בפירקא קמא דסוכה אהא דתנו ב' כהלכתן וג' אפילו טפח אמר רבה וכן לשבת מיגו דהויה מחיצה לענין סוכה הוי נמי לענין שבת למאי אי למיהוי כרמלית בעי מחיצה הא בקעה כרמלית היא ובית שאין בו גובה עשרה כרמלית הוא אלא שמע מינה דשתים כהלכתן ושלישית טפח רשות יחיד לשבת ואפילו לטלטול

וכל שכן לחייב ולא אצטריכא ליה לרבה אלא להתיר טלטול דרבנן באותה שבת ואע"פ שהוא אסור בשבת אחרת אבל חיובא דאורייתא איכא וכן נמי מהא דאמר רבה סיכך על גבי מבוי שתי מחיצות ולחי כשר והא מבוי אינו אלא שתי מחיצות ולחי דאי אית שלש צריכה למימר שכשרה הסוכה ואין לו מרוח שלישית אלא לחי בלבד ולחי פחות מטפח הוא וקאמר מיגו דהוי מחיצה לענין שבת הוי נמי לענין סוכה ואע"פ שאין בלחי טפח וקאמר רבה עליה דלא צריכא למימר השתא מקילתא לחמירתא אמרינן מחמירתא לקילתא לא כל שכן וסוכה קילתא דקאמרינן מחיצות הא דאורייתא שבת חמירתא נמי לענין מחיצות דאורייתא קאמרינן שמע מינה שתי מחיצות ולחי דאורייתא ועוד אמר רבה סיכך על גבי ארבעה פסי ביראות וכו' ואמרינן עלה וצריכה דאי אשמעינן בהך משום דאיכא שתי מחיצות מעלייתא אבל פסי ביראות אימא לא וכו' והא קא מדמי להו להדדי ופסי ביראות אמרינן בפירוש שהזורק לתוכן חייב ולא עוד אלא הא קאמרינן דהוה סליק אדעתין דמבוי הוא דהוי מחיצה לענין סוכה משום שתי מחיצות השלימות אבל פסי ביראות ואף על גב דמדאורייתא נינהו לא הוי כשרות לענין סוכה שמע מינה דרבה דקאמרי אלימא מילתיה ומפסי ביראות והא סוגיא דגמרא מוכחא דשתי מחיצות ולחי דאורייתא ואפילו לבית שמאי ליכא למימר דבעי ארבע מחיצות ולענין זריקה ולא קא מצרכי לחי וקורה אלא לענין טלטול בלבד וכן נמי ר' אליעזר לא קא מצריך לחין אלא לענין טלטול בלבד...

תשובה כמה תמה יש לתמוה על קושיא זו וכי מסברא אמר הלכה זו כשעלה על לבך עד שנצטרך לתרץ אותה או תוכל להקשות עליה הלא בפירוש גרסינן בפירקא קמא דעירובין אמר רב יהודה מבוי שלא נשתתפו בו הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור ומתקיף רב ששת טעמא דלא נשתתפו בו הא נשתתפו אפילו בקורה חייב וכי ככר עושה רשות הרבים ועושה רשות היחיד והתניא חצירות וכו' ותירץ אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה מבוי הראוי לשיתוף הכשרו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשרו בקורה הזורק לתוכו פטור אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכן אמר רבה לחי משום מחיצה וקורה משום היכר וכו' והילכתא כרבה וכדומה לי ששכחת שמועה זו בעת שהקשית והארכת להעמיד קושיתך שאין בה צורך להאריך בתשובה מאחר שביארנו סתירתה או שמא יש לכם בשמועה זו דעת שלא ידענו אותה...

פרק יט

הלכה ד

שאלה אמר הרב ז"ל בענין הוצאה בשבת **אבל האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהיא תכשיט ואין דרכו להראות** ועוד אמר ז"ל **אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה** וקשיא לי על טבעת שיש עליה חותם דאיש שהתיר ועל מחט נקובה דאיש שפטר ועל מחט שאינה נקובה שחייב ואע"פ שבשיטת רבינו יצחק פאסי ז"ל אמרה וקא מפרש הא דתנן לא תצא אשה בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת ואמר עולא וחילופיהן באיש פריש וחילופיהן אטבעת ומחט כלומר אם יצא האיש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ואיכא לאקשויי האי מחט שאינה נקובה באיש דקאמר עולא היכי דמי אי דאפקה בידו דכותה גבי אשה מי מיפטרא היא חייבת והוא חייב ואי על מצחו הא אין דרכו בכך ועד כאן לא קא מחייב גבי טבעת שאין עליה חותם אלא שפעמים שהאשה נותנת לבעלה בחול טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן ומניחה באצבעו שנמצאת דרך הוצאתו בכך אבל הכא לאו דרך הוצאתו בכך והוי לה הוצאה כלאחר יד ופטור הוא תדע שהוצאה כלאחר יד היא דהא גבי אשה במחט שאינה נקובה שאלינן למאי חזיא כלומר לאיזה שום תכשיט ולא קאמרי והא הוצאה היא לשון קושיא אלא לשון בעיא לגלוי מילתא ואע"ג דהוצאה כלאחר יד היא ופטור עליה מעיקרא הלכך ליכא למימר וחילופיהן באיש על המחט שאינה נקובה לחייב איש עליה דומיא דהוצאת אשה ולעולם לא קאמר עולא וחילופיהן באיש אלא על הטבעת כיון ששנינו למעלה אין האשה יוצאת בטבעת שאין עליה חותם ואם יצאת אינה חייבת חטאת והדר תני לא תצא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת אתא עולא וקאמר וחילופיהן באיש כלומר חילוף הטבעות בשיש עליה חותם פטור ובשאין עליה חותם חייב מפני שהיא משא לו ודרך הוצאה בכך שפעמים האשה נותנת לבעלה ועוד למאי דסליק אדעתין שחילופיהן דקאמר עולא אמחט וטבעת מחט נקובה באיש דפטור היכי דמי אי דאפקא בידיה בין איש בין אשה חייבין נינהו ואי שתחבה בבגדו ואומן הוא בין איש ובין אשה אומנת חייבין נינהו ואי לאו אומנין פטורין נינהו דאין דרך הוצאה בכך ועל כרחנו מתניתן דקתני לא תצא אשה במחט נקובה אינה אלא באשה אומנת והוא הדין לאיש והאי דקתני אשה משום דתני רישא לא תצא אשה במחט נקובה שרגילה היא בכך להכי תני סיפא מחט נקובה באשה ומה שאמר ז"ל האיש מותר מפני שאין דרכו להראות וכי כל התכשיטין שנאסרו מפני שדרכן להראות הוא והא

שרין וקסדא ומגפים שאסורין לאו משום להראות אלא שמא נראה כהולך לקרב הכי נמי בטבעת שיש עליה חותם מפני שנראה כדרך החול שדרכו לחתום דהא לא מיקרי תכשיט דאיש אלא משום שהוא חותם בה ליעיין חכימא רבא במילתא ויודע לן טעמיה ודעתיה יסגי יקריה.

תשובה מלשון הגמרא יתבאר לך אמת פירוש רבינו זצ"ל ולעולם אין אדם יכול לחלוק על אותו הפירוש שאלו היה הדבר כמו שנראה לך דעולא אטבעת בלחוד אמר הכי הוי ליה למימר וחילופה באיש ומדלא אמר הכי אלא וחילופיהן באיש שמע מינה דאטבעת ומחט אמר ולהך שינויא דאמרת וחילופיהן חילוף הטבעות מאי האי כללא דאמרינן בגמרא אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש ולא חזי לאשה כל מידי דלא חזי לאשה לא חזי לאיש אי כדשנית הכי הוה ליה למימר אלמא סבר עולא מידי דחזי לאיש וכו' אלא ודאי פירושא דוקא הוא דפרישו ואותן הקושיות שהקשית כולן דחויות הן

דקשיא לך לענין מחט שאינה נקובה היכי דמי אי דאפקה לא קשיא באשה שהוציאה אותה במצחה דרך תכשיט ובאיש שהוציאה תחובה בבגדו שדרכו להוציא מחט כך והאי כדאיתיה והאי כדאיתיה ודקשיא לך מחט נקובה באיש דפטור היכי דמי בשהוציאה בבגדו ואינו אומן דלא חזיא ליה ובאשה חייבת ואפילו אינה אומנת שסתם נשים כולן תופרות ודרכן לצאת במחט כך ואינה תכשיט להן ושאמרת ועל כרחינו וכו' אינה אלא באשה אומנת אין אלו אלא דברי נביאות היכי תני התנא סתם לא תצא האשה במחט נקובה וכו' ואם יצאת חייבת חטאת ונבוא אנו ונחלוק בדבר בין אומנת לשאינה אומנת ואילו היה כן היכי הוה שתיק גמרא מלפרושי כך ועוד הא דומיא דטבעת קתני שאין בה חלוקה ואם יש נפש אדם להקשות עלי אם כן למה חלקת באיש בין אומן לשאינו אומן ועולא סתם אמר וחלופיהן באיש נאמר לו לא חלקנו באיש מדעתינו אלא מפני שנתברר לנו בפירוש דאומן דרך אומנתו הוא שחייב אבל שאינו אומן פטור כדתניא לא יצא החייט במחטו וכו' והלכתא כר' יהודה דר"מ ור"י הלכה כר' יהודה אבל באשה לא מצאנו חלוקה דכל הנשים תופרות בין אומנות בין שאינן אומנות ודרכן בכך

ודקא קשיא לך בענין האיש מותר בטבעת שיש עליה חותם קושיא שלך בנויה על פירושך דשרין וקסדא ומגפים תכשיטין הן ואינו כן דלא אשכחן מאן דאמר בכלי המלחמה שהן תכשיט אלא ר' אליעזר ואין הלכה כמותו אלא טעמא דהא מילתא מפני שהוצאת כלים אלו דרך מלבוש לא דרך משוי ומפני זה אינו חייב עליהן אלא פטור אבל אסור אבל חותם תכשיט הוא כדגרסינן רבינא אמר לצדדין קתני יש עליה חותם תכשיטין דאיש אין עליה חותם תכשיטין דאשה וכל תכשיטין של אשה לא נאסרו אלא

משום דשלפא ומחויא אי נמי נפול ואתיא לאיתוי חותם אין דרכו ליפול ואין דרך האיש להראות ולפיכך האיש מותר כדאמר ז"ל לצאת בה אליבא דהלכתא.

פרק כד

הלכה י

שאלה חזינא ליה ז"ל דקא פסק כרבי דאמר **כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות** וכיון דקא קשיא ליה הא דתנן ספק חשיכה ספק לא חשיכה אין מעשרין את הודאי וכו' קא מוקים לה להא דרבי בשבות דמצוה או דוחק **וכן אם היה טרוד ונחפז ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות הרי הוא מותר אבל אם לא היה שם דוחק או מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי בין השמשות** וקשיא לי בה טובא חדא דכל דבר שהוא משום שבות קאמר רבי דמשמע בין לדבר מצוה בין לדבר הרשות ואי אמרת לא אשכחן עיקר דברי רבי אלא לדבר מצוה כדמתנינן לה בעירובין מאי רבי ומאי רבנן ופשטינן לה מהא דתניא נתנו באילן וכו' וקימא לן דאין מערבין אלא לדבר מצוה הילכך לא שרינן אלא דומיא דעירוב אם כן אמאי קא שרי ז"ל אם היה טרוד ונחפז שלא במקום מצוה ועוד האי דקאמר זצ"ל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי קשיא דמי לא משכחת... ודאי במקום דוחק ומצוה אפשר שיהא טרוד בסעודתו וצריך מה שיאכל ואתי לעשורי ודאי כדי לאכלו בשבת והרי זה דחוק וצריך לו למצות עונג שבת בבת אחת ועוד עיקר עישור ודאי מצוה דאורייתא הוא ושבות שבה שבות של מצוה קרינן לה דרבנן ואילו משום מצוה לא מקדישין ולא מחרימין ולא מעריכין ולא מגביהין תרומה ומעשרות ותני רב יוסף לא נצרכה אלא ליתנן לכהן בו ביום ואמר ר' יצחק לא מיבעיא קאמר לא מבעיא שבות גרידתא ולא מיבעיא שבות של רשות אלא אפילו שבות של מצוה אסור ומי לא עסקינן שיהא כהן צריך לה ועונג שבת דהוי ליה שתי מצות ואפילו הכי קתני אין מעשרין את הודאי בין השמשות

ועוד אי סבירא לן דליכא מחלוקת בדבר ומתניתין דאין מעשרין את הודאי לא פליגא אדרבי כדקא מתרצינן הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית ור' היא דאמר כל שהוא משום שבות וכו' הכי הוי מיבעי ליה למימר הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית וכדר' דאמר כל שהוא משום שבות וכו' ולפי לשון זה נמצא רבי מפרש דברי חכמים אבל לפי לשון התלמוד שאמר ור' היא ש"מ מחלוקת ר' ורבנן היא ומתניתן דלא כר' ולפי כן הקשינו והא קא משתמש באילן וקושיא זו מכח המשנה היא דתני אין מעשרין את הודאי ניעיין מר בהלכה זו ויבאר לנו מחכמתו ספיקות אילו.

תשובה בתחלה היה סובר ז"ל בכל דבר שהוא משום שבות לא גזרי עליו בין השמשות ועל זה היה פירושו במשנה וחזר ותקן במקום מצוה דעיקר דברי רבי בעירוב שאין מניחין אותו אלא לדבר מצוה כשאמרת וזה שדק ז"ל ואמר בחבור או שהיה שם דוחק או טרוד או נחפז כמדומה לי דדוקיא זו יוצא מהא דתנן ספק חשיכה ספק אינו חשיכה וכו' מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין ואוקימנה בערובי חצרות שאין בהנחתן מצוה ואינו אלא בשנדחק ונחפז ולא הניח מבעוד יום ודיקינן מינה לכל טרוד ונחפז בדבר שהוא משום שבות ועוד עירובי תחומין עצמן מי לא קימא לן דמניחין אותן ליראה ודוחק כשמניחין אותן לדבר מצוה אם באו גוים וכו' ושמא יש ראיה מוכחת יותר מזו ולא נתבארה לנו

וכל מה שהקשית לענין אין מעשרין את הודאי שאפשר שיהיה בעישורו מצוה לא קשיא כלל דסתם הדברים בשאין בו מצוה ולא מפני שאפשר שיהיה בדבר מצוה בקצת העתים נפסוק ונתני שמעשרין דמידי דפסיק ליה לתנא כדמאי תני מידי דלא פסיק ליה לא תני ואם יהיה בעישור הודאי מצוה מעשרין שעור מה שהן צריכין לאותה מצוה מידי דהוי אתשמיש במחובר וכיוצא בו ממילי דשבות דלא תנן שאין מעשרין אלא למילי דידוע שמעשר כדי לתקן אוצרו שמוכר ממנו או שאוכל ממנו לחול ולשבת ועוד דקא מקשית ועוד עיקר עשור ודאי מצוה דאורייתא הואי האי מצוה שאינה חובה היא כמצות עירוב חצרות שאין אדם חייב לעשר פירותיו אלא אם ירצה אדם להניח פירותיו טבולים כל הימים ויאכל מפירות אחרים מתוקנים הרשות בידו ואינו מבטל מצוה ודאמרינן בהאי ענינא לדבר מצוה למצוה שהוא חובה אמרינן בעירוב תחומין שמניחין אותו כדי ליילך לבית האבל או לבית המשתה שהוא חובה משום גמילות חסדים ודקא אמרינן לא נצרכה אלא ליתן לכהן בו ביום ואמר ר' יצחק לא מבעיא וכו' כל זה ביום טוב עצמו או בשבת עצמה אבל בין השמשות אימא לך לעולם מעשרין אם יהיה שם מצוה ושהיקשית אי סבירא לן דליכא מחלוקת בדבר וכו' ודאי מחלוקת בדבר בין רבי ובין רבנן כדגרסינן בגמרא בפירוש מאי רבי ומאי רבנן דתניא וכו' אבל לענין אין מעשרין את הודאי לית בה חלוקה על רבי דאילו הוי ביה חלוקה לא הוה גמרא שתיק מלאיתוביה לרבי מהאי מתניתן ולדחוי מימריה דסתם מתניתין ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם מתניתין ומדלא חזינן לגמרא דאותיב לרבי מהאי מתניתין שמע מינה שאינה חלוקה עליו כלל וליכא בזו ההלכה קושיא כלל לענין מצוה שהדבר פשוט אבל לענין דוחק ודאי דחוק הוא וכבר אמרתי מה שנראה לי בו ואפשר שיש לו ז"ל ראיה ברורה יותר מן הראיות שאמרתי והאל ברוך הוא יודע.

פרק כז

הלכה ב

שאלה קשיא לי מה שפסק הרב ז"ל **שתחומין של שנים עשר מיל אסורין מדאורייתא** ואפילו לרבנן אל יצא איש ממקומו בכלל תרי"ג מצות הנוהגות לדורות **והיוצא חוץ לשנים עשר מיל לוקה מן התורה** ובאמת לא סמך אלא על דברי הרב רבינו יצחק פאסי ז"ל שהקשה אהא דתני ר' חייא לוקין על עירובי תחומין דאורייתא מהא דקי"ל דליתא לר' עקיבא דאמר תחומין דאורייתא ופרקה ממאי דגרסינן בני מערבא אין לך מחוור מכולן אלא י"ב מיל כנגד מחנה ישראל ואוקמא לדברי ר' חייא בשנים עשר מיל כדגרסי בירושלמי ומאי דאמרינן בשאר דוכתא תחומין דרבנן אלפים אמה והיא מחלוקת ר' עקיבא ורבנן וקשיא לי אליבא דהאי תירוצא טובא דהא תינח דיכול לפרוקי מאי דגרסי בגמרא מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן אלא הא דתנן בפרק ארבע מיתות המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ואמרי עלה מכלל דאיכא מידי דחלול שבת הוי ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי היא תחומין אליבא דר' עקיבא והעברה אליבא דר' יוסי ואי אמרת דסברי רבנן משנים עשר מיל ולמעלה איסורא דאורייתא אמאי לא קיימא לן מתניתין אלא אליבא דר' עקיבא ואפילו רבנן נמי משנים עשר מיל ולמעלה הרי הוא דבר שיש בו חלול שבת ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה כר' יוסי בהעברה ומדלא אוקימנא אלא כר' עקיבא ש"מ דלית להו לרבנן איסור תחומין דאורייתא כל עיקר **וכן** מהא נמי דקא מקשינן דר' יוסי אדר' יוסי בפרק בכל מערבין בגמ' ר' יוסי ור' שמעון אומרין ספק העריב כשר מיהא דתנן טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל וכו' ספיקו טהור דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר טמא קשיא דר' יוסי אדר' יוסי ופריק רב הונא בר חיננא שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה ואקשי לה שבת נמי דאורייתא ופריק קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן מכלל דלית לה עיקר מן התורה כלל ולא דמיא לטומאה דאית בה טומאה חמורה מדאורייתא וטומאה קלה מדרבנן אלא עיקר איסור תחומין מדרבנן אלמא מאן דסבר תחומין דאורייתא אכולה תחומין קא אמר אפילו אלפים אמה ומאן דקסבר דרבנן אכולהו קאמר ואפילו של י"ב מיל וכן נמי מהא דגרסינן בפ' כלל גדול אבעיא דרבא מדרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אתינן לאפשיטה ממתניתין דקתני אבות מלאכות וכו' ואסיקא אלא אי סבר לה כריש לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי ומהדרי בתחומין ואליבא דר' עקיבא וכן נמי בכמה דוכתא לא מתוקמי לן תחומין דאורייתא אלא אליבא דר' עקיבא ואי סברי רבנן דשנים עשר מיל

דאורייתא מאי איריא ר' עקיבא אפילו רבנן ואם כן נימא הכי כגון שידע לה לשבת בתחומין ואנא ידענא דכל חד וחד כדאית ליה לר' עקיבא אלפים אמה ולרבנן י"ב מיל ומדלא קא משנין הכי שמע מינה דלית להו לרבנן איסור תחומין דאורייתא כלל.

ובלא הא נמי היכי מצינן לאוקמא הא דתני ר' חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה בשנים עשר מיל הא בי ר' ינאי לא מייתי מינה ראיה אלא יוצאין למלחמת הרשות שאינן פטורין מלערב אלא עירובי חצירות אבל עירובי תחומין חייבין דתני ר' חייא וכו' והנחת הערוב לא משכחת לה אלא באלפים אמה וליכא עירוב בשנים עשר מיל ואם כן היכי מחייב יוצאין למלחמה בעירוב אלפים אמה מדתני ר' חייא ואנן מוקמי בי"ב מיל הילכך הדרי קושיא לדוכתיה ואי אמרת האי דקא מיתינן מדר' חייא טעמא שמערבין עירובי תחומין לאו משום דר' חייא אאלפים אמה קאמר אלא לאשמועינן שעיקר איסור תחומין דאורייתא אע"פ שהוא בשנים עשר מיל והילכך חייבין לערב באלפים אמה דאע"ג שהן מדרבנן אמינא לך אם כן עירובי חצרות נמי מדרבנן עיקר תקנתא משום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים הוא ואמאי פטרינן להו מעירובי חצרות וקא מחייבינן בעירובי תחומין מדתני ר' חייא הא לא שנא עירובי חצרות ולא שנא עירובי תחומין והא מילתא עדיין צריכה תירוץ וכגון הא מילתא ודאי לא פסקה ז"ל אלא לבתר עיינא ותליה באישלי רברבי וצריכין אנו למימיו.

תשובה זו הקושיא קשיא לי מכמה שנים ועמדתי בה הרבה ואינה קושיא על אבא מארי ז"ל דכל רבותינו הגאונים והמפרשים כך סבירא להו ששנים עשר מיל דאורייתא וכך נראה מגמרא דערובין בבלי וירושלמי ויראה מדברי אבא מארי זצ"ל בפירוש המשנה במסכת סוטה דהאי דאמרינן בכל דוכתא בגמ' תחומין דרבנן שיעור תחומין דרבנן לפי שאינו בפירוש בתורה ויעלה בדעתי אני שאין קרוי תחום סתם אלא אלפים אמה וליכא מאן דסבירא ליה דאלפים דאורייתא אלא ר' עקיבא ולפיכך אמרינן בכל מקום תחומין ואליבא דר' עקיבא ולא דחינן תלמוד ערוך דלוקין על התחומין דבר תורה ושעל יציאה בשבת אמר קרא אל יצא איש ממקומו בקושיא שאפשר שיהיה בה פירוק דלא ידעינן ליה ואע"פ שקושיא יפה היא וראוי לעמוד בה ולא נתגלה לי בקושיא זו פירוק ברור והאל יפקח עינינו כולנו לראות המים ולרוות צמאוננו.